

Norges Vassdrags- og energidirektorat
nve@nve.no

Oslo, 7. april 2018

Høringsuttalelse til

Konsesjonssøknader om nedleggelse av dammer på Nedre Romerike

Forum for natur og friluftsliv (FNF Akershus) er et samarbeidsnettverk for naturen og friluftslivet i Akershus og har som hovedformål å ivareta naturmangfoldet og friluftslivet i fylket.

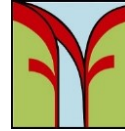
Vi er uenige med enkelte av vurderingene av konsekvenser i konsesjonssøknadene da flere av konsekvensvurderingene for landskap, naturmangfold, friluftsliv og samfunnsinteresser for oss synes å være vurdert for positivt. Kunnskapsgrunnlaget bør også vurderes, slik at det er i tråd med blant annet naturmangfoldlovens krav.

Vi fraråder å legge ned dammene i Akershus da vannene har verdi både for friluftsliv og naturmangfold. Vi ønsker sterkt at kommunene overtar disse. Om de allikevel skulle bli lagt ned foreslår vi krav til avbøtende tiltak.

Viser til høringsbrev av 02.01.2018 med referanse 201705701-4. FNF Akershus takker for utsatt høringsfrist til 08.04.18.

Høringen gjelder Nedre Romerike Vannverk (NRV) sine søknader til Norges Vassdrags- og energidirektorat (NVE) om tillatelse til å legge ned 20 dammer i Nittedal og på Nedre Romerike (Fet, Sørums, Lørenskog, Rælingen og Skedsmo) i Akershus. Dammene berører til sammen 12 vann/tjern i 6 kommuner. Seks av vannene ligger i Marka (Nittedal, Lørenskog og Rælingen), og uttalelser angående disse er sendt inn av markaorganisasjonen Oslo og Omland Friluftsråd. Denne uttalelsen vil derfor kun gå inn på de seks vannene som ligger i Fet, Skedsmo og Sørums: Tientjern (saksnr. 201705703), Abbotjern (saksnr. 201705701), Senneruddammen (saksnr. 201705725), Bæreggtjern (saksnr. 201705718), Lunderåsdammen (saksnr. 201705721) og Lundertjern (saksnr. 201705724).

Vi vil videre se nærmere på konsekvensene de foreslåtte tiltakene i dammene over vil ha for landskapet, naturmangfoldet og friluftslivet og vil kommentere de vurderinger som er gjort i konsesjonssøknadene på disse områdene.

Konsekvenser for landskapet

I flere av søknadene for de aktuelle dammene beskrives rivingen av demninger, og medførte redusert vannstand, som et tiltak som skal tilbakeføre området. FNF Akershus er kritisk til denne beskrivelse av de omsøkte tiltakene. I følge søknadene, har majoriteten av de aktuelle demningene i hvert fall ligget der siden 50-tallet, dvs. i godt over 50 år. Over en så lang tidsperiode er det sannsynlig at naturen både i og rundt vannet har tilpasset seg «ny» vannstand, og vannene har blitt en naturlig del av landskapet både når det gjelder natur- og friluftslivsverdier.

FNF Akershus mener vurderingene knyttet til konsekvenser for landskapet ved rivning er noe svakt begrunnet for flere av dammene, spesielt med tanken på konsekvenser relatert til store endringer i breddene av vannene og landskapet rundt, og i enkelte tilfeller virker vurderingene overflatiske og basert på antakelser.

Tientjern

Tientjern er ca. 218 m lang og ca. 260 m bred (målt på kart). Omkring vannet er det i hovedsak barskog. I følge søknaden ligger tjernet «*idyllisk til, sør i Asakmarka*» og svært nær et boligfelt. Videre i søknaden beskrives tjernet som «*spesielt med sin runde form og til dels bratte, dramatiske omgivelser*». I følge lokale er Tientjern en del av Fet kommunes historie, kultur og identitet. Konsekvensene for å fjerne dammen er at vannstanden senkes med 3 meter som vil medføre at vannspeilet reduseres med ca. 15 %. Det skal deponeres ca. 100 m³ betong i forbindelse med nedleggingen. Det må bygges om lag 90 m med anleggsvei, med en bredde på 3 m. Riggområde og vei for anleggsmaskiner vil medføre sår i landskapet.

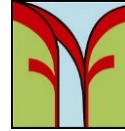
FNF Akershus er i og for seg enig i konklusjonen i konsesjonssøknaden om at konsekvensene for landskapet vil ha en *middels negativ* konsekvens for området da store deler av vannspeilet opprettholdes. Vi savner imidlertid noe om det er behov for revegeteringstiltak da det ifølge søknadens s. 23 «*kan være vanskelig å etablere ny vegetasjon i deler av området*».

Abbotjern

Abbotjern er ca. 500 m lang og ca. 200 m bred (målt på kart). Omkring vannet er det i hovedsak barskog, samt noe myr. I følge søknaden har tjernet en «*identitetsskapende verdi*» fordi det brukes mye til friluftsliv og rekreasjon. Dettets støttes opp av lokale som karakteriserer Abbotjern som et viktig element i nærområdet og for historien til kommunens vannforsyning (Fet Naturvernforbund, 2018 og Roven Vel, 2017).

Konsekvensene for å fjerne dammen er at vannstanden senkes noe. På grunn av en naturlig terskel i vannet vil vannspeilet kun reduseres med ca. 5 %. Det skal deponeres ca. 20 m³ betong i forbindelse med nedleggingen. Det må bygges om lag 90 m med anleggsvei, med en bredde på 3 m. Riggområde og vei for anleggsmaskiner vil medføre sår i landskapet. I konsesjonssøknaden er konsekvenser for landskap vurdert til liten negativ konsekvens begrunnet med tilbakeføring til naturtilstand.

FNF Akershus mener at tiltaket bør ses på som et ordinært inngrep i naturen og at tiltaket derfor bør vurderes som mer negativt enn oppgitt i søknaden. Vi mener også at det bør være mulig å frakte ut kun 20 m³ betong enn ved å lage en anleggsvei med en bredde på hele 3 m. I tillegg vil vi framheve at tiltakets konsekvens for landskapet vil være svært mye mer negativt enn den naturlige terskelen i vannet ikke opprettholder vannspeilet slik det er beskrevet i søknaden.

Senneruddammen

Sennerudammen er ca. 120 m lang og ca. 40 m bred (målt på kart). Omkring vannet er det i hovedsak barskog, sumpskog og myr. Tjernet ligger svært nær Sørumsand, da særlig boligområdene Østby, Sennerud og Orderud. I følge lokale er Sennerud dam en «liten oase i nærmiljøet» (Sørum natur og miljøvern, 2018). Konsekvensene for å fjerne dammen er en vannstandsening på 5 m som medfører at vannspeilet blir helt borte. Kun en liten bekk vil bli igjen. Det skal deponeres ca. 400 m³ fyllingsmasse og 220 m³ betong i forbindelse med nedleggingen, og massedeponiet vil endre terrenget. Det må bygges om lag 90 m med anleggsvei, med en bredde på 3 m. Riggområde og vei for anleggsmaskiner vil medføre sår i landskapet. I søknaden framkommer det i liten grad hvordan dette betydelige inngrepet vil påvirke opplevelsen av landskapet. Vi antar at opplevelsen av landskapet vil endres betraktelig – fra en oase i nærmiljøet, slik området karakteriseres i dag, til et mindre trivelig område. Det framkommer heller ikke hvor lang tid det vil ta før et nytt landskap er etablert, eller om det er behov for revegeteringstiltak for å få landskapet tilbake til en «opprinnelig». Videre antydes det at demningsrestene skal deponeres i nærområdet, uten at konsekvensene for landskapet utdypes.

FNF Akershus er ikke enig i konklusjon på søknadens side 19: «Tiltakets konsekvenser for landskap vurderes til å være middels negativ.» Argumentasjonen for denne konklusjonen er mangelfull. Det er ingen beskrivelser eller annet som viser hva som vil skje med landskapet etter nedtapping, og hvor lang tid det tar før landskapet er tilbakeført til en tilstand som ligner tilstanden før dammen ble anlagt. Det er heller ingen henvisninger til erfaringer fra lignende dam-nedleggelse andre steder.

Vi mener derfor at tiltaket har større negativ konsekvens for landskapet enn konkludert med i søknaden.

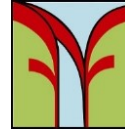
Bæreggtjernet, Lunderåsdammen og Lundertjern

Bæreggtjernet er ca. 360 m lang og ca. 130 m bred. Lunderåsdammen er ca. 345 m lang og ca. 30 m bred (målt på kart). Lundertjern er ca. 750 m lang og ca. 120 m bred. Omkring alle tre vanna er det i hovedsak barskog. Tiltaket i Bæreggtjernet vil medføre at tjernet erstattes med en bekk, og det skal deponeres ca. 100 m³ betong på stedet i forbindelse med nedleggingen. For Lunderåsdammen vil tiltaket medføre en vannstandsening på 7 m som medfører at vannet erstattes med en bekk. Også her skal det deponeres 100 m³ betong på stedet. Det framkommer ikke av noen av søknadene for Bæreggtjernet eller Lunderåsdammen hvordan inngrepene vil påvirke opplevelsen av landskapet eller hvordan en bør gå fram for å få landskapet tilbake til en «opprinnelig» tilstand. Videre antydes det at demningsrestene skal deponeres i nærområdet, uten at konsekvensene for landskapet utdypes. For Lundertjern medfører omsøkt tiltak kun en vannstandsreduksjon på 25 cm og ingen masser skal deponeres på stedet.

FNF Akershus mener konklusjonene for landskap for Bæreggtjernet og Lunderåsdammen kan ha større negativ konsekvens enn konkludert med i søknaden. Vi slutter oss imidlertid til konklusjonen i konsesjonssøknaden om at konsekvensene for landskapet er liten negativ til liten positiv for Lundertjern.

Konsekvenser for naturmangfoldet

I konsesjonssøknadene ser det ut til at konsekvenser for naturmangfoldet kun er basert på eksisterende registreringer i naturdatabasene, da det ikke er vist til egne undersøkelser av dammer

eller nærområder som dokumenterer mangel på funn. Skogsvann kan potensielt ha et rikt biologisk mangfold. Slike vann er i seg selv truet. Innsjø (inkludert dammer og tjern) er i norsk rødliste for naturtyper er listet i kategorien nær truet (NT) på grunn av habitatspåvirkning, som f.eks. vannstandsregulering, og forurensing (Norsk rødliste for naturtyper, 2011). I samtlige søknader ble det eksempelvis også funnet amfibier, som igjen viser et potensial for verdifulle biologiske verdier. Ved slike irreversible tiltak, som nedtapping og deponering av masser, mener vi at det skal gjennomføres egne feltundersøkelser som kan forsikre at viktig naturmangfold ikke går tapt. Vi viser her til naturmangfoldlovens § 8 *Kunnskapsgrunnlaget* og § 9 *Føre-var-prinsippet*.

FNF Akershus mener derfor det er nødvendig å gjennomføre grundige, selvstendige feltundersøkelser i og området rundt dammen for å forsikre at verdifullt naturmangfold ikke går tapt.

Tientjern

På s. 20 i konsesjonssøknaden vurderes området til å ha liten verdi for rødliste arter da det kun er registret hare (NT) i området, og konsekvensene vurderes derfor til *ikke noen konsekvenser*. På s. 21-22 vurderes terrestrisk miljø i området til å ha *liten verdi*, og konsekvensen vurderes som *liten positiv*. Liten positiv konsekvens for terrestrisk miljø begrunnes med at nedtapping av vann og medfølgende eksponering «*kan bidra til å skape nye habitater og leveområder i form av myr/våtmark*». På s. 22 vurderes akvatisk miljø til å ha *liten verdi* da det ikke inneholder noen registreringer. Tiltakets påvirkning for akvatisk miljø vurderes som *liten negativ* begrunnet med at fjerning av terskel i kan være positiv for enkelte akvatiske arter, men negativt for andre.

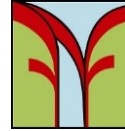
Som nevnt over mener FNF Akershus at det ikke er tilstrekkelig å kun basere vurderinger av naturmangfold på registreringer i naturdatabasene. Det bør suppleres med egne feltundersøkelser for konklusjoner trekkes. Vi er også kritiske til utsagnet om at nedtapping og eksponering kan skape nye habitater og leveområder, da dette synes å være antakelser uten begrunnelse. Videre står det ingenting om hvilke konsekvenser anleggsvei kan ha på terrestrisk miljø eller hvilke konsekvenser deponering av 100 m³ betong kan ha for akvatiske miljø.

FNF Akershus mener derfor at grunnlaget for konklusjoner fra konsekvensutredninga er for svake og at tiltaket kan ha større negativ konsekvens enn konkludert med i søknaden. Det bør gjøres egne feltundersøkelser. Konklusjoner bør heller ikke baseres på antakelser, men referere til fakta.

Abbotjern

På s. 19 i konsesjonssøknaden vurderes området til å ha middels verdi for rødliste arter da det er registret fiskemåke (NT) i området og observert edelkreps (EN) nærliggende vann. Konsekvensene for rødlistede arter vurderes til *ubetydelig* begrunnet med at vannstanden fortsatt vil være høye nok for fugl og edelkreps. På s. 20-21 vurderes terrestrisk miljø i området til å ha *middels verdi* pga. observasjon av flere fuglearter knyttet til vannmiljø. Konsekvensen vurderes som *ubetydelig til liten positiv konsekvens*. Dette begrunnes med at nedtapping av vann og medfølgende eksponering «*kan bidra til å skape nye habitater og leveområder i form av myr/våtmark*». På s. 21 vurderes akvatisk miljø til å ha *middels verdi* da det ikke inneholder noen registreringer, men kultiveres av lokal fiskerforening. Tiltakets påvirkning for akvatisk miljø vurderes som *ubetydelig til liten negativ* begrunnet med at fjerning av vandringshinder kan være positiv for enkelte akvatiske arter, men negativt for andre.

Igen mener FNF Akershus at det ikke er tilstrekkelig å kun basere vurderinger av naturmangfold på registreringer i naturdatabasene og deretter konkludere med at områdets biologiske verdier er

ubetydelige. At nedtapping skaper nye habitater og leveområder, stiller vi oss også her kritiske til. Videre står det ingenting om hvilke konsekvenser anleggsvei kan ha på terrestrisk miljø eller hvilke konsekvenser deponering av 20 m³ betong kan ha for akvatiske miljø. Vi savner også noe om hvordan en nedtapping kan påvirke myrområdene rundt.

FNF Akershus mener derfor at grunnlaget for konklusjoner fra konsekvensutredninga er for svake og at tiltaket kan ha større negativ konsekvens enn konkludert med i søknaden.

Senneruddammen

På s. 22 i konsesjonssøknaden vurderes konsekvensene for rødlistede arter til *ikke relevant* begrunnet med manglende registreringer ved lokaliteten. På søknadens s. 17 står det tydelig at «*det må antas å finnes et visst potensial for funn, utfra lokalitetens betydning som lokalitet for amfibier, potensiale for insekter, og i tilknytning til sumpskog*». FNF Akershus synes det derfor er merkelig at konklusjon *ikke relevant* trekkes uten egne feltundersøkelser. På s. 17-19 vurderes terrestrisk miljø i området til å ha *middels verdi* pga. beverspor, at lokalitetens myrpartier har potensial som livsmiljø for verdifulle arter. Videre står det «*lokaliteten skiller seg ut i området*». Konsekvensen vurderes som *liten negativ konsekvens*. Dette begrunnes med at ikke er registrert vesentlige naturverdier her og at myr/sump kan tørke ut som følge av tiltaket. FNF Akershus er kritisk til denne konklusjonen da begrunnelsene er motsigende – potensielt habitat for verdifulle arter, men ingen feltregistreringer for å undersøke dette potensialet. På s. 18 vurderes akvatisk miljø til å ha *middels verdi* da det ikke inneholder noen registreringer, men mest sannsynlig har stor verdi som amfibielokalitet. Tiltakets påvirkning for akvatisk miljø vurderes som *middels negativ* pga. overforstående. Videre står det heller ikke her noe om hvilke konsekvenser anleggsvei og deponering av store mengder fyllingsmasse og betong kan ha på terrestrisk miljø.

FNF Akershus mener derfor at grunnlaget for konklusjoner fra konsekvensutredninga er for svake og at tiltaket kan ha større negativ konsekvens enn konkludert med i søknaden. Ved antakelser om verdifullt biologisk mangfold bør området undersøkes skikkelig før konklusjoner trekkes.

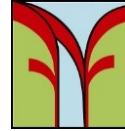
Bæreggtjernet, Lunderåsdammen og Lundertjern

For både Bæreggtjernet og Lunderåsdammen kommer det fram at området ifølge søk i naturdatabaser ikke inneholder rødlistede arter. Konsekvensene tiltakene har på disse dammene er derfor satt til *ubetydelig* og *ikke relevant*. På grunn av forekomst av edelkreps (EN) har konsekvens for Lundertjern blitt vurdert til *liten negativ*. Felles for alle tre vanna er at konsekvens for terrestrisk miljø er vurdert til *liten positiv*. Dette begrunnes med at nedtapping kan være positivt for terrestrisk miljø ved at det skapes nye leveområder. Dette synes å være basert på antakelser og vi savner henvisning til referanseprosjekter som bekrefter at dette vil kunne skje.

FNF Akershus savner også her egne feltundersøkelser for å forsikre at tiltaket ikke kan ha større negativ konsekvens enn konkludert med i søknaden. Konklusjoner bør heller ikke baseres på antakelser, men referere til fakta.

Konsekvenser for friluftsliv

Vannspeil kan ha store opplevelsesverdier knyttet til natur, friluftsliv og rekreasjon og er ofte et naturlig turmål eller samlingspunkt. Flere av dammene som søkes nedlagt ligger nær boligområder og har derfor en stor verdi som nærfriluftsområde.

Tientjern

Tientjernet ligger knappe 100 m fra boligområdet Garderåsen og benyttes hyppig som et nærområde for rekreasjon og friluftsliv. I konsesjonssøknaden står det at området benyttes til en rekke friluftslivstiltak, som fiske, bading, turgåing, skøytegjeng og at området er tilrettelagt for disse aktivitetene turstier, lavvo, livbøye og bade- og flytebrygge. Området er særlig mye brukt av unge og eldre. Den omfattende bruken bekreftes av lokale (Fet Naturvernforbund, 2018 og Roven Vel, 2017). På side 26 i søknaden konkluderes det derfor med at området har stor verdi for friluftsliv og for derfor «*liten til middels negativ konsekvens for brukerinteresser og friluftsliv*».

FNF Akershus mener at området har såpass stor verdi for befolkningen og derfor bør vurderes til med en mer negativ konsekvens for brukerinteresser og friluftsliv.

Abbotjern

Området rundt Abbotjern er et mye brukt turområde ifølge lokale (Fet Naturvernforbund, 2018 og Roven vel, 2017). Det er stier rundt hele tjernet. Stiene er en del av et større stinett som knytter området rundt tjernet til andre turområder. I konsesjonssøknaden og i uttalelser fra lokale står det at området benyttes til en rekke friluftslivstiltak, som fiske, bading, turgåing, skøytegjeng og at området er tilrettelagt for disse aktivitetene med utfartsparkering, bro og informasjonstavle. Området er særlig mye brukt av barn og innvandrere.

På side 26 i søknaden konkluderes det derfor med at området har stor verdi for friluftsliv og tiltaket for derfor «*liten til middels negativ*».

FNF Akershus mener at området har såpass stor verdi for befolkningen og derfor bør vurderes til med en mer negativ konsekvens for brukerinteresser og friluftsliv.

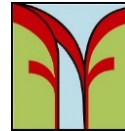
Senneruddammen

Senneruddammen ligger ca. 200 m fra nærmeste boligområde i Sørumsand og benyttes hyppig som et nærområde for rekreasjon og friluftsliv. I konsesjonssøknaden står det at området benyttes til en rekke friluftslivstiltak, som turgåing, skøytegjeng og at området er tilrettelagt for disse aktivitetene turstier, bålplass, bro og benker. Forekomst av amfibier og bever gir dammen opplevelsesverdi. I tillegg brukes området av Sørumsand skole. Den omfattende bruken bekreftes av lokale (Sørumsand natur og miljøvern, 2018). På side 21 i søknaden konkluderes det derfor med at området har stor verdi for friluftsliv og konsekvensen vurderes «*middels til stor negativ konsekvens*» da turstier blir spart.

FNF Akershus mener at inngrepets omfang medfører at verdien på området synke drastisk, bli et mindre attraktivt opplevelsesområde og mindre attraktivt turmål. Med en såpass stor verdi for befolkningen mener vi at tiltaket bør vurderes til stor negativ konsekvens for brukerinteresser og friluftsliv.

Bæreggtjernet

Bæreggtjernet inngår i det større skogsområdet Asakmarka. Hele vannet og området rundt dammen er regulert til hensynsone for friluftsliv, og områdets friluftslivsverdi ble satt til B (Viktig) i Sørumsand kommunes kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder i 2017. I konsesjonssøknaden opplyses det om at området mest sannsynlig brukes til turaktiviteter, bading, telting, skøyting og fiske. Det er

også utfartsparkering i nærheten med skilting inn til dammen, og området informeres om på lokale tur-nettsider.

I søknaden konkluderer det derfor med at en rivning av dammen vil ha «*stor negativ konsekvens for brukerinteresser og friluftsliv.*»

FNF Akershus slutter seg til konklusjonen i konsesjonssøknaden om at konsekvensene for friluftslivet vil være store og negative.

Lunderåsdammen

Lunderåsdammen inngår også i Asakmarka, 400-500 m unna nærmeste boligfelt. Hele området er regulert til hensynsone for friluftsliv, og området dammen ligger i sin friluftslivsverdi ble satt til B (Viktig) i Sørums kommunes kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder i 2017. I konsesjonssøknaden opplyses det om at området brukes til turaktiviteter, bading, bålkos og telting ved dammen, og det benyttes av Vesterskaun skole. I søknaden konkluderer det derfor med at en rivning av dammen vil ha «*stor negativ konsekvens for brukerinteresser og friluftsliv.*»

FNF Akershus slutter seg til konklusjonen i konsesjonssøknaden om at konsekvensene for friluftslivet vil være store og negative.

Lundertjern

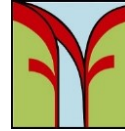
Lundertjernet inngår også i det større skogsområdet Asakmarka, og ligger noe lenger sørøst enn Lunderåsdammen og dermed om lag 800 m unna nærmeste boligfelt. Delen av tjernet og området rundt som ligger i Sørums er hensynsone for friluftsliv. Området sin friluftslivsverdi ble satt til B (Viktig) i Sørums kommunes kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder i 2017. Skedsmo kommune deltar også i kartleggings- og verdsettingsprosjektet, men deres data for områdene rundt vannet ligger ikke i naturbase ennå. I konsesjonssøknaden opplyses det om at området brukes til turaktiviteter, fiske, bading, bålkos og telting ved dammen, og det benyttes av Vesterskaun skole. En når også Lundertjernet fra andre steder i marka, og området er hyppig brukt gjennom hele året, men mest på sommerstid. I søknaden konkluderer det derfor med at en rivning av dammen vil ha «*stor negativ konsekvens for brukerinteresser og friluftsliv.*»

FNF Akershus slutter seg til konklusjonen i konsesjonssøknaden om at konsekvensene for friluftslivet vil være store og negative.

Samfunnsmessige konsekvenser

I alle konsesjonssøknadene vurderes de samfunnsmessige virkningene av tiltaket. Nyttens av alle de aktuelle dammene vurderes som *liten*.

FNF Akershus mener at folkehelseaspektet må vektlegges i større grad enn det som er gjort under vurderingene av de samfunnsmessige virkningene ved nedleggelse av dammene. Politiske myndigheter, på alle nivå, har de siste årene i økende grad vektlagt friluftslivets betydning for folkehelsen (eks. [Regjeringen](#), [Miljødirektoratet](#), [Akershus fylkeskommune](#)). Dette mener vi ikke kommer godt nok fram i konsesjonssøknaden, spesielt i de dammene der vannspeilet så å si blir helt borte.

FNF Akershus mener den samfunnsmessige virkningen kan bli mer negativ enn henspilt i søknadene fordi folkehelseaspektet i for liten grad vektlegges.

Avbøtende tiltak

FNF Akershus fraråder å legge ned dammene fordi vanna har middels til stor verdi for friluftsliv og kan ha stor verdi flere av stedene for naturmangfold. Vanna har eksistert i minst 50 år og kan i dag ses på som en integrert del av naturen. Vi håper derfor at kommunene ønsker å ta over dammene.

Om dammene allikevel skulle bli revet bør det som et minimum:

- Foreligge **krav på hvordan både riving og bortfraktning av masser skal foregå** for å unngå større inngrep og sår i områdene enn nødvendig.
 - Bruke mindre anleggsmaskiner i tiltaket og minimere bredde på anleggsvei til mindre en 3 m.
 - Betong/gravmasser bør i størst mulig grad gjenbrukes i andre byggeprosjekter - mest mulig lokalt.
- **Ikke deponeres i skogområdene eller i selve dammen**, men kreves at fyllingsmasser/betong fraktes ut av området.
 - Vurdere bruk av helikopter.
- **Foreligge krav om plan for hvordan området skal tilbakestilles** til såkalt «naturtilstand», inkludert
 - plan for restaurering og revegetasjonstiltak med stedeegne planter. Det er svært viktig å sørge for at arbeidsmaskiner og eventuelt jordmasser ikke har med fremmede eller uønskede arter inn i området.
 - plan for riktig restaurering av naturlig kantvegetasjon når tiltaket resulterer i at hele dammen blir borte og kun en elvestreng blir igjen.
- **Holde stinett åpent** gjennom hele anleggsperioden.

Vennlig hilsen

Forum for natur og friluftsliv Akershus

Maria Rundhaugen Tesaker
Fylkeskoordinator, FNF Akershus

Forum for Natur og Friluftsliv Akershus er et samarbeidsnettverk mellom 12 natur- og friluftslivorganisasjoner i Akershus: Den Norske Turistforening Oslo og Omegn, Naturvernforbundet Oslo og Akershus, Akershus og Oslo Orienteringskrets, Oslo og Omland Friluftsråd, Skiforeningen, Norges Jeger- og Fiskerforbund – Akershus, Oslofjordens friluftsråd, Norsk Organisasjon for Terrengsykling – Oslo og Omegn, Norsk Ornitologisk Forening avd. Oslo og Akershus, Østmarkas Venner, Lillomarkas Venner og Bærum Natur- og Friluftsråd.